

Oppdal - Fjellandbruk og aktiv beitebruk

Gro Aalbu 17.januar 2024

Oppdal er en stor kommune

Oppdal kommune er på 2.274 km²

Oppdal har 12 beitelag for sau, 1 for storfe og 1 for tamrein.

Sør i kommunen er det villrein.

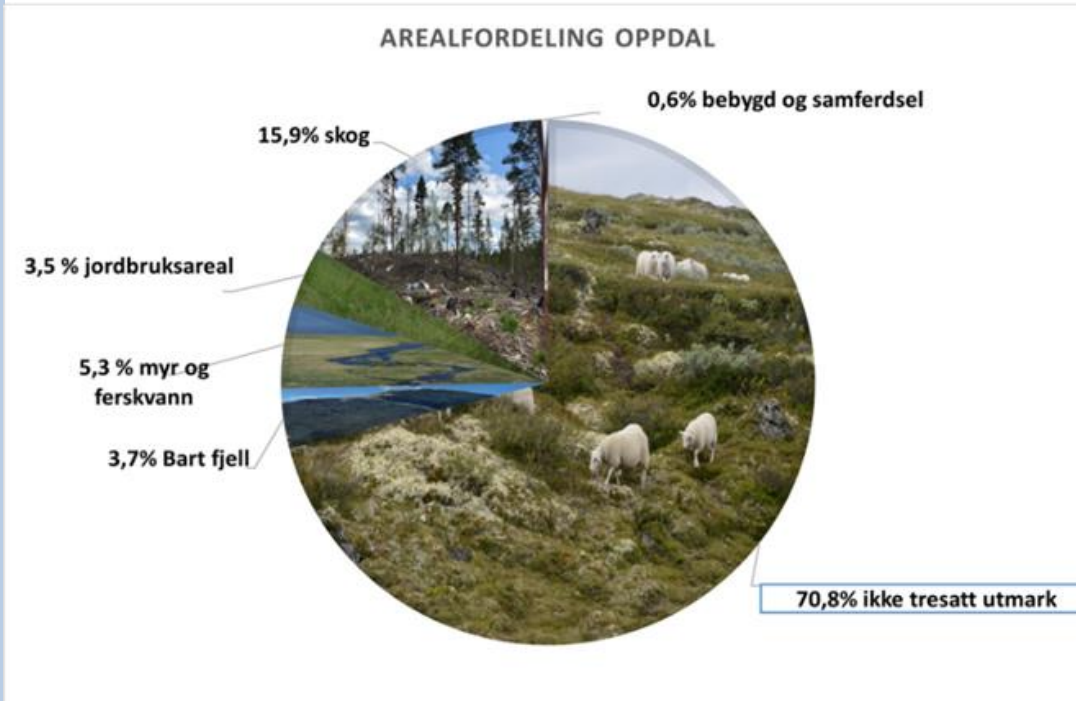
To store verneområder:
Dovrefjell-Sundalsfjella
nasjonalpark

Trollheimen
landskapsvernområde

56 % av kommunen er
verna areal

Utmarka utgjør en stor andel

Første bosetting 9000 år siden.
7300 innbyggere

0,6 % av kommunens areal er bebyggd/samferdsel.

70 % areal er beiteareal i fjell og lier.

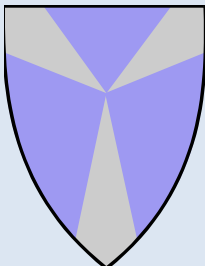
Ubrutt tradisjon på beitebruk i snart 4000 år

Verdisetting av beite i utmark i Oppdal

Antall dyr	Ant. fôrenheter	Verdi fôrenheter	Faktisk verdi
40.800 sau og lam	104 dg * 1 ffe	Kr 4,00	16.972.800
1080 ungdyr	67 dg * 5 ffe	Kr 4,00	1.447.200
640 kyr	60 dg * 7 ffe	Kr 4,00	1.075.200
70 geit og kje	104 dg * 1 ffe	Kr 4,00	29.120
20 hest	45 dg * 7 ffe	Kr 4,00	25.200
1600 tamrein (vintertall)	365 dg * 1 ffe	Kr 4,00	2.336.000
SUM	5.471.380 ffe		21.885.520

Fôropptak for sau er 1 fôrenhet (ffe) pr dag, for ungdyr 5 ffe og for ku/hest 7 ffe. Dette gir følgende verditall for Oppdal. Beregningsgrunnlag er dyretall for beitesesongen 2021 og data fra Nibio. Beiteplan for Oppdal.

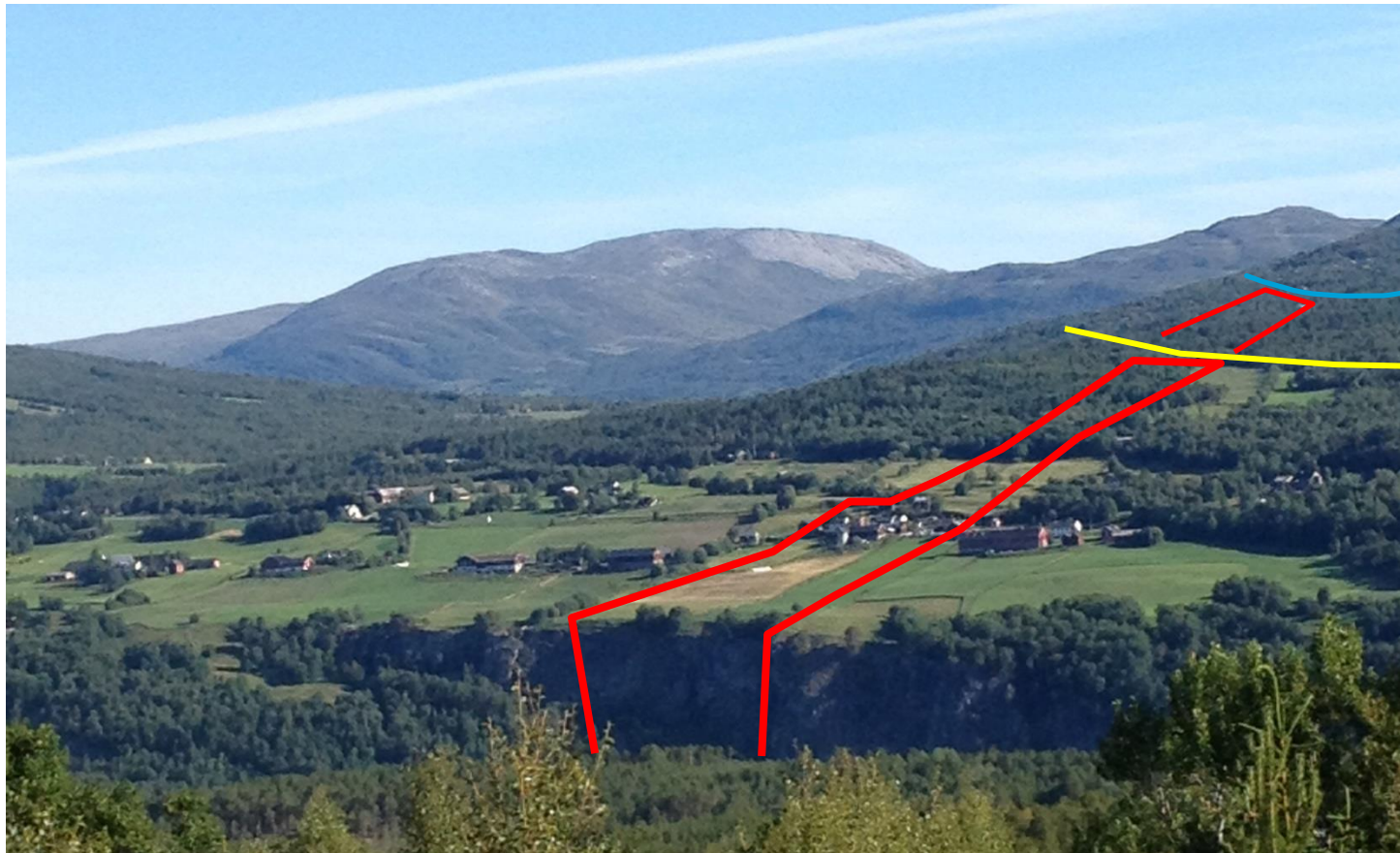
Oppdal 1850 – ca 600 aktive gardsbruk

Oppdal 2023 – ca 200 aktive gardsbruk (186 søker PT)

- 550 gardsbruk har dyrka jord, drives av de 200. 51,6 % leiejord

Bygdeallmenning – alt areal over 900-1000 moh – eies av gårdene.

Skog og utmark mellom 700-1000 moh er felles beiteareal.

900-1000 moh
allmenning

Morka-
utgard

Beiteplan – 2001, 2008, 2018

Beiteplan 2001:

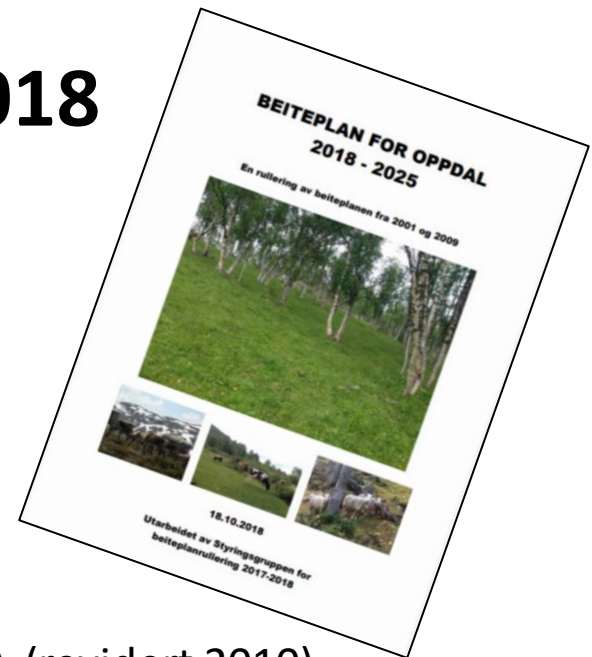
- Oppdal beite- og rovviltutvalget etablert
- Konflikthåndtering rovvilt-beitedyr
- Jernbanegjerdet

Beiteplan 2008:

- Tiltak inn mot kommuneplanens arealdel KPA (revidert 2010)
- Retningslinje for maks inngjerdet areal (Bygninger + inngjerding = maks 40 % av tomtens areal)
- Tatt ut 1000 dekar fulldyrka jord KPA 2015 som lå til utbyggingsformål
- Vegetasjonskartlegging og beitekart sau, storfe og rein
- Gjerdeveileder

Beiteplan 2018:

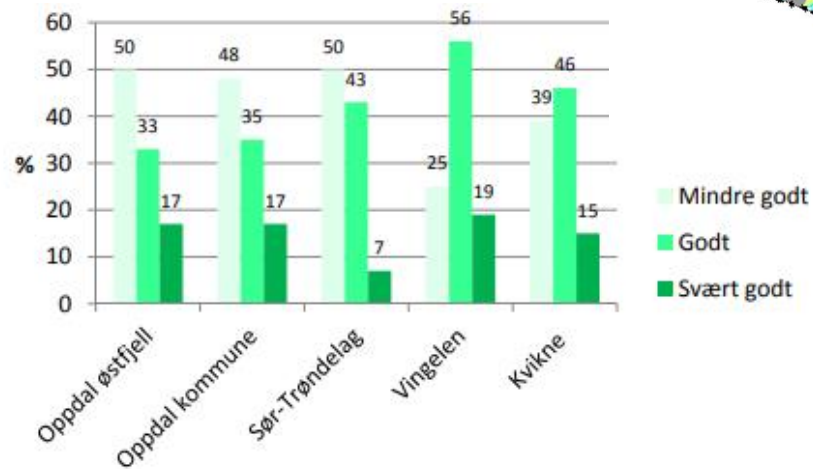
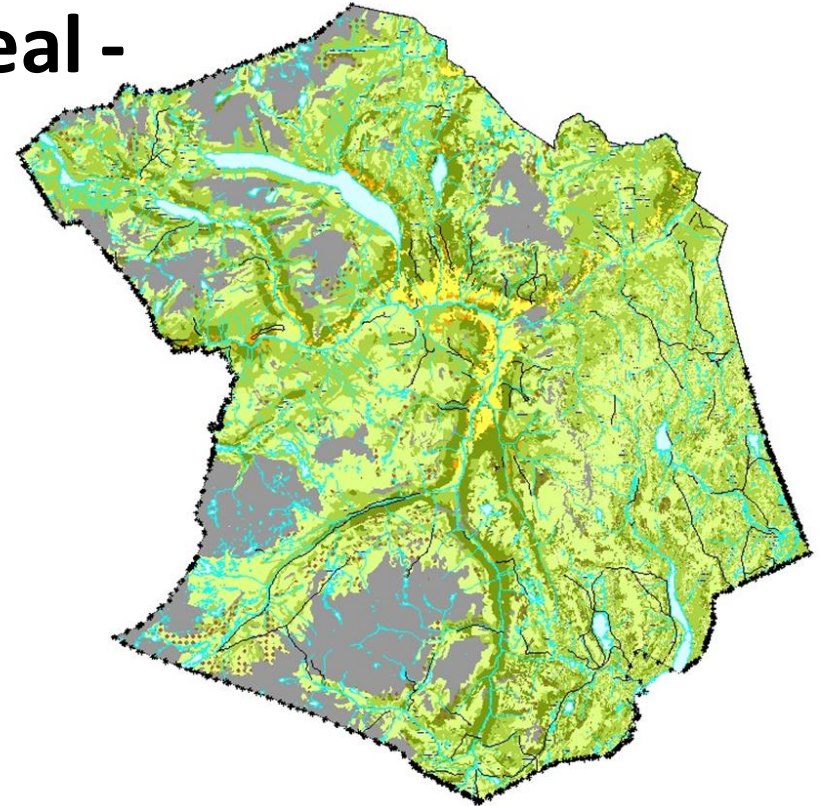
- Verktøykasse for beitelag/grunneierlag for å komme i inngrep med planarbeid
- Oppfølging av ulovlig gjerde rundt hytter

Tilgjengelig beiteareal -

Ny vegetasjonskartlegging
2013-15

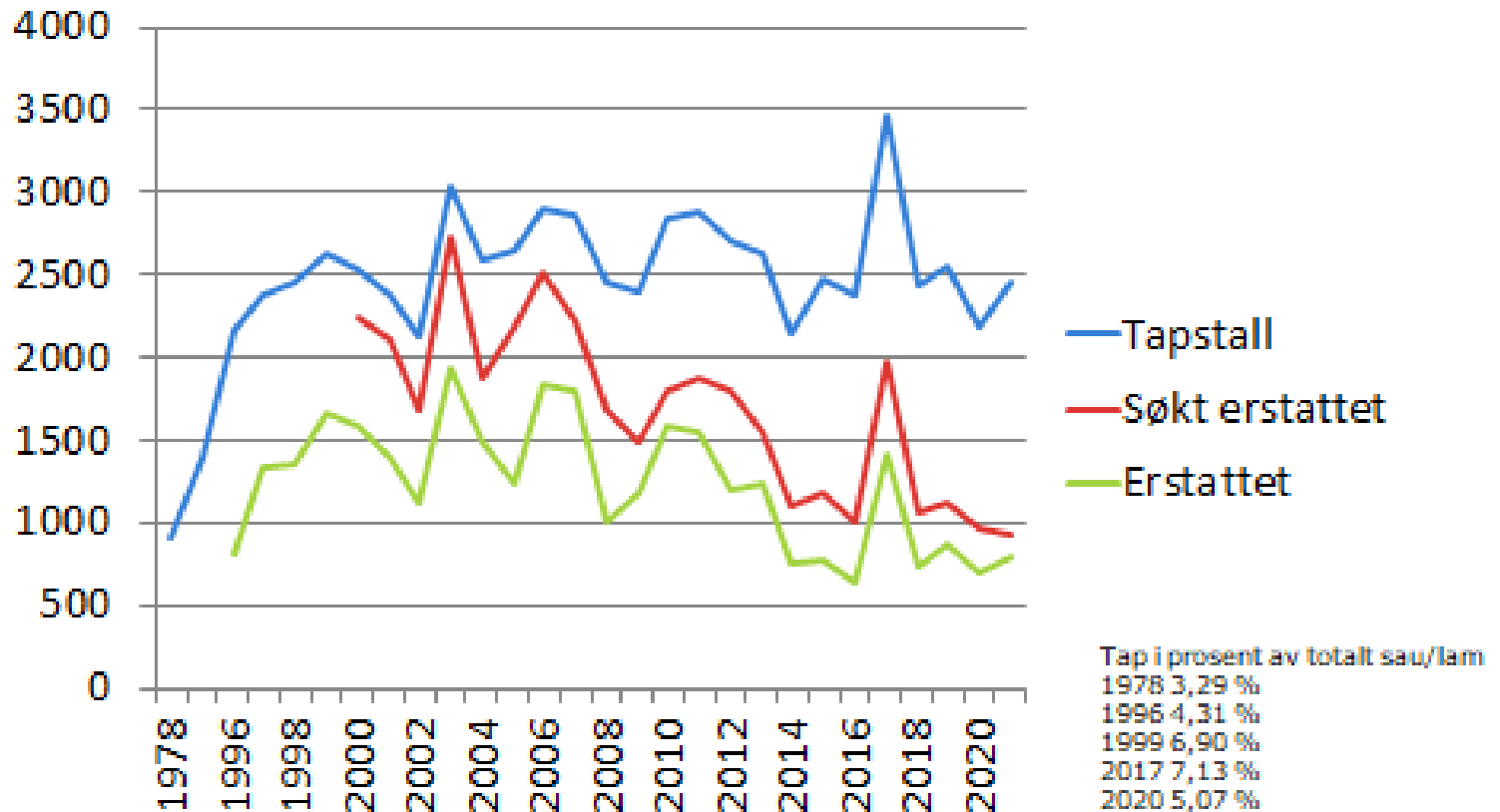
Beitekart for sau (se bilde),
beitekart for storfe og eget for
reinsbeite (sommer og vinter)

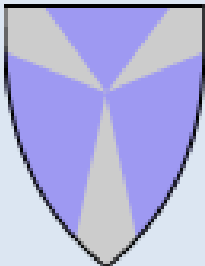
Figur 17. Fordeling av utmarksbeitearealet på beitekvaliteter for Oppdal østfjell, Oppdal kommune, Sør-Trøndelag fylke, Vingelen (Rekdal 2009) og Kvikne (Rekdal 2013).

Tapstall og erstattet

1973 – jerven fredes i Sør-Norge (Nord-Norge 1982)
1980 – Organisert beitebruk opprettes som ordning – god statistikk fra 1978
1994 – kjerneområde jerv opprettes – og yngler godt –
1999 – jerv er dokumentert 'bofast' i alle beiteområder i kommunen.
Urovekkende utvikling fra 2007 – økende avvik mellom tapstall og søknader om erstatning.

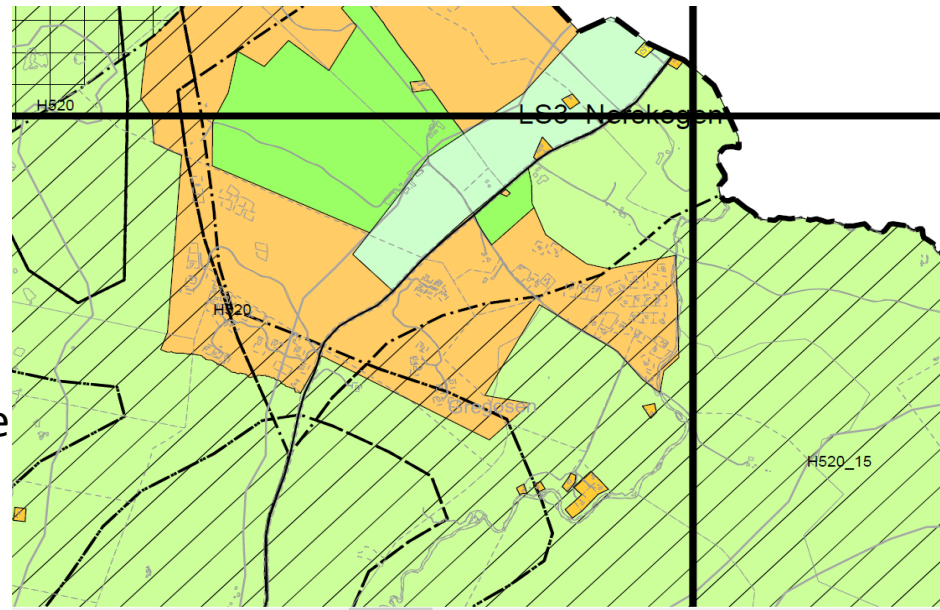
Kommuneplanens arealdel

- Det er landbrukets viktigste plan!!
- Alle faglag, grendalag, beitelag m.fl **MÅ** involvere seg i arbeidet med arealdelen
- Kartet er viktig – men like viktig er planbestemmelsene
- Oppdal fikk ny arealdel i 2019, revideres nå i 2024.

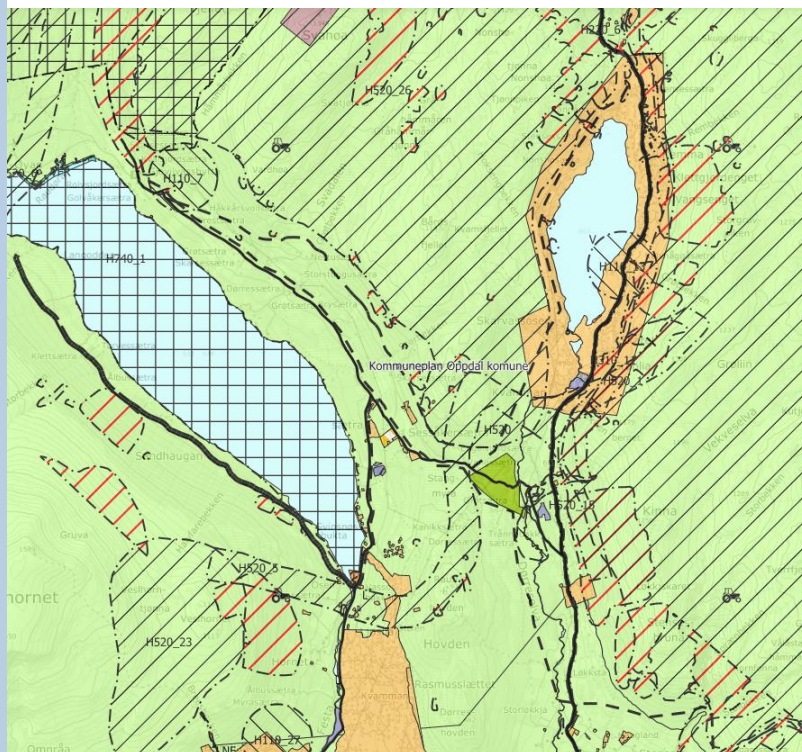
Fra planbestemmelsene i Oppdal:
Avstand til dyrka mark - 10 m

Byggeforbud 20 m inntil råk og stier/skiløyper

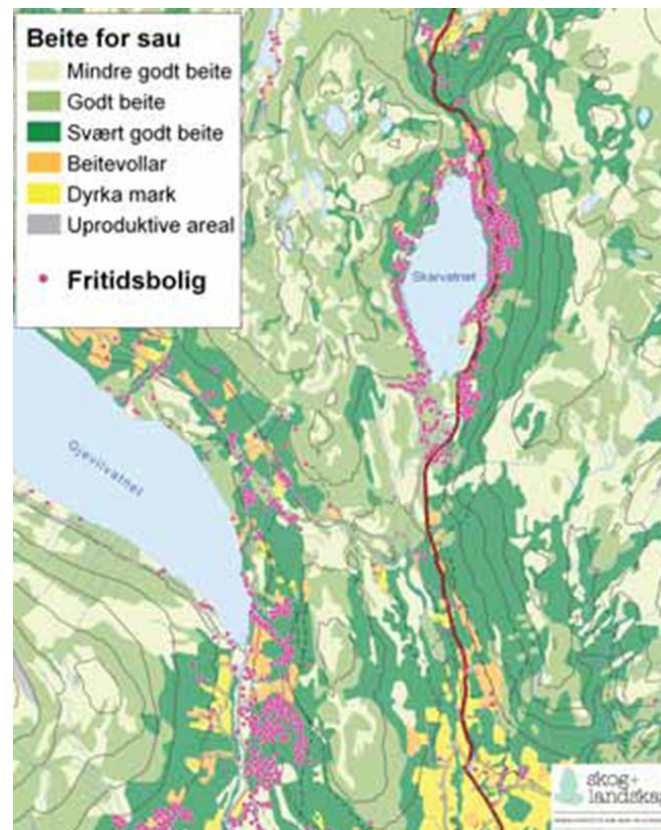
Inngjerding av hytter i utmark/beite
– max 40 % bebygd og inngjerda areal.

Kommuneplanens arealdel – forts.

KPA 2019

Matproduksjon eller hytter? Yngve Rekdal, Nibio 2011

Oppdal har nesten 1000 flere hytter enn boliger (3600 boliger, 4240 hytter)
Kommunen har en tomtereserve på ca 1400 regulerte ikke bebygde tomter.
NINA-rapport 2171 viser et areal på 7880 dekar – regulert tomtereserve

REGULERINGSPLANER

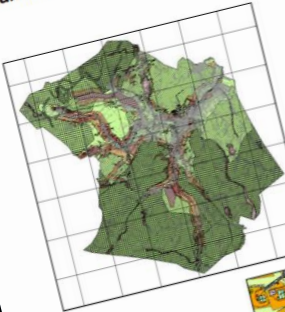
Landbruk og miljø er en del av administrativt Planteam i kommunen – møte hver mandag. Alle nye reguleringsplaner tas opp der ved første innspill.

Deltar i oppstartsmøter (PBL § 12-8)
Sørger for at beitelag, grunneierlag, reindrift er på adresselista til oppstartsvarsel/høringspart.

Vær godt forberedt til oppstartsmøte – her kan føringer legges for ny kartlegging mm

Gir landbruksfaglig og miljøfaglig vurdering til 1. gangs behandling – her vurderes vernskog, produksjonsskog, naturbeitemark, rødlista arter, vilttrekk, dyrka jord, beiter, dyrkbar jord, saustiger, sankeanlegg, flytting av hytter for nær råk, ta ut hytter pga svært godt beite osv osv.

VERKTØYKASSE FOR BEITELAG/UTMARKSLAG
I arbeid med reguleringsplaner og kommuneplanens
arealdel

Oppdal kommune/Oppdal beite- og rovviltutvalg - mars 2021
1

REGULERINGSPLANER forts

Pass på at areal mellom hytter i utmark får reguleringsformål LNFR (Står for landbruk, natur, friluftsliv og reindrift)

Planleggere har lyst til å legge på grøntområder/grøntdrag/grønn korridor – men nei, dette er viltets og beitedyras områder. Og allmennheten skal ha tilgang

Vi må passe på at veier og LNFR-areal blir værende på gardsbruket – som grunneiers eiendom!

Sjekk reguleringsbestemmelser –
Legg inn forbud mot elektrisk gjerde i hyttefelt, prøv å få inn begrensninger i gjerding, sørg for tillatelse til skogsdrift osv

Turister – fritidsbeboere - reiseliv

Slitasje – utfartsområder

Do-behov - telting

Tilsyn – mange flinke, men noen er til mer stælp enn hjelp?

Økt laushundplage –

Del stien – problematisk

Kommunens ansvar
oppi dette?
Økt hjemmetjeneste
Økt behov infrastruktur i
turområder

Hytttekommune

Oppdal har 4200 hytter – det bygges 50 – 100 nye hytter pr år.

Gjerding, laushund, bygd i beste matfatet, innskrenker beiteretten.....

Samtidig som mange hyttebrukere er gode på tilsyn, varsler, følger med, aktiv i sausanking mm.

Gir økt verdiskaping, 5 sportsbutikker! Det handelssenter utenom Trondheim som øker mest i omsetning -

Gjerding -

To utfordringer:

Morkautgarden – en utfordring der ingen bor på gården og dyrka jorda leies ut. Enda en utfordring når NoFence nå kommer for fullt – da behøver ikke storfe-bønder heller gjerde like mye

Hytteinngjerding –

Hytte-eiere har lite kunnskap om gjerding

Gjerde-veileder og info-folder

Infomøter i hytte-eierforeninger

Info på hytteforeningenes hjemmesider

Reportasjer i hytte-fordelte aviser

TILSYN – fra 2023:

Oppmåling av gjerde, tilskrive, frist

Overtredelsesgebyr på kr. 5.000, dagmulkt kr 1.000 pr dag etter gitt frist og fram til forholdet er rettet.

Følge opp ny inngjerding

NB – kan kun følges opp i reguleringsplaner der det står en bestemmelse om gjerding!

GJERDEHOLD
OG
BEITEBRUK
I OPPDAL
Kort info til eiere av
fritidseiendommer

Beitelag/kalvsankelag i Oppdal
Oppdal Sau og Geit
Oppdal kommune
2023

Hvorfor er det påkrevet med fortsatt beitebruk i Oppdal?

Semi-naturlig mark (fra Artsdatabanken)

Det finnes et spesielt stort biologisk mangfold i semi-naturlige naturtyper. **29 % av de truede artene (798 arter) finnes på semi-naturlig mark.** Artsutvalget er her dominert av biller, sommerfugler, laver, karplanter og sopper.

Oppdal er en av de kommuner i Norge med mest semi-naturlig eng (270 stk registrert), og botanikere finner større artsutvalg her enn ellers i Norge. John Bjarne Jordal (MFU) har filtrert rødlistearter i Oppdal, seminaturlig eng og påvirkningsfaktor - og får ut disse tallene som viser framtidsutsiktene dersom beite opphører:

	Opphørt/reduisert drift – Beite	Opphørt/reduisert drift generelt
Biller	1	1
Karplanter	30	42
Lav	20	24
Moser	13	27
Sommerfugler	4	10
Sopp	49	51
Veps		1
Sum	117	156

Prosjekt karbonlagring i utmark- 2023

6 målepunkt på 3 sætre i Oppdal – 3 i beite og 3 innom gjerdet

- Krav til aktiv beitebruk over lang tid
- Sammenligningsareal som har vært inngjerda 40-50 år

Hvert målepunkt ble

- Botanisert
- Tatt flux-måling (hvor mye CO²-tar plantene opp på 2 min)
- Målt grønnmasse (volum av biomasse over bakken)
- Målt jordtemperatur
- Tatt jordprøver for hver 10 cm ned til ca 70 cm dybde

**Resultat: utmarksbeite lagrer 700 kg mer karbon pr dekar enn ubeita areal.
Beita areal har mer grønnmasse med mer opptak av karbon enn ubeita areal.**

Horngjelan, Gjevilvassdalen

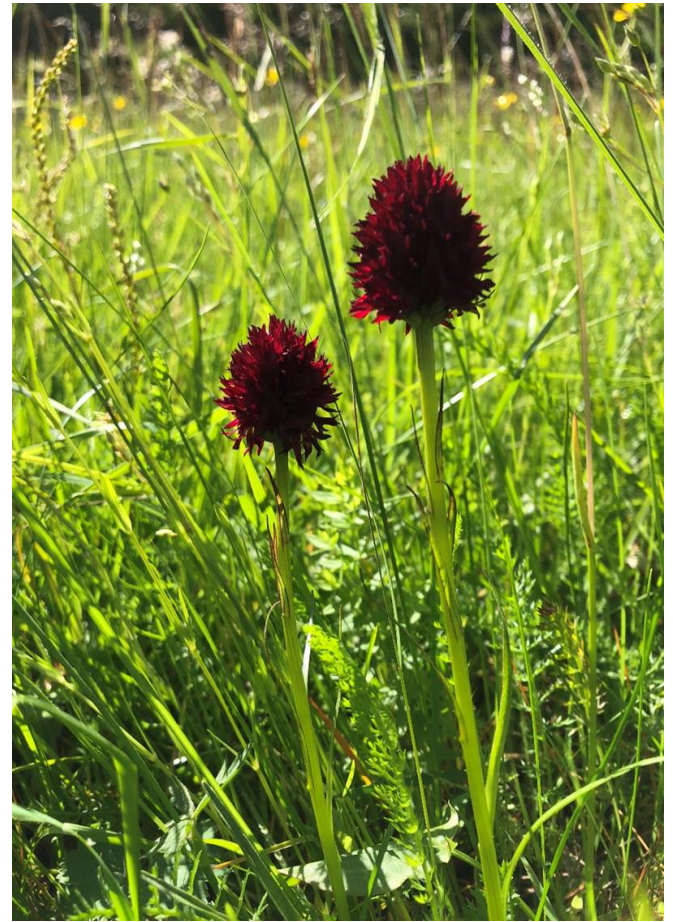
Isholsætra, Dindalen

Kalvhåggåsætra, Vinstradalen

Prosjekt SVARTKURLE

Svartkurle – sterkt trua og prioritert art med egen forskrift.

Et ypperlig eksempel på hva godt samarbeid mellom botanikere og bønder gir av resultat:

2008: 36 blomstrende

2020: 675 blomstrende individ

